

## **Άντρη Μάρκου Χριστοδουλίδου - Πάρις Μάρκου: Ο ήρωας πατέρας μας, Τάσος Μάρκου**

[/ Γενικά Θέματα](#) / [Συνεντεύξεις](#)



**47 χρόνια μετά την 15η Αυγούστου 1974, τη μέρα που ένας από τους κορυφαίους Κύπριους ήρωες-αξιωματικούς του '74 έδωσε για τελευταία φορά σημεία ζωής, τα δύο παιδιά του, Άντρη και Πάρις, δίνουν την πρώτη τους κοινή συνέντευξη και παρουσιάζουν σπάνιο φωτογραφικό υλικό, φόρος τιμής στον Κύπριο αγωνιστή που έγινε θρύλος.**

**- Ποια είναι η πρώτη εικόνα που έχετε από τον πατέρα σας, τον Υποστράτηγο Τάσο Μάρκου;**

**Πάρις:** Δυστυχώς, για μένα, τα βιώματα και οι εικόνες από τη ζωή μου με τον πατέρα μου είναι λιγοστές. Γεννήθηκα το 1968, οπότε αντιλαμβάνεστε ότι λίγα πράγματα πρόλαβα να ζήσω μαζί του. Κρατώ, όμως, ως πολύτιμο φυλακτό, τις ελάχιστες αυτές θύμισες με εικόνες του πατέρα μου στο σπίτι, με την μητέρα μου,

την αδελφή μου κι εμένα· εικόνες που σημάδεψαν τη ζωή μου.



**Αντρη:** Στα παιδικά μου μάτια, ο πατέρας μας φάνταζε τεράστιος: Ψηλός, επιβλητικός, με λεβέντικη κορμοστασιά μάς προσέδιδε το αίσθημα της ασφάλειας. Ήμουν σχεδόν 11 ετών το '74... Τον θυμάμαι να μπαίνει στο σπίτι ένστολος, να βγάζει το πηλήκιό του, να με κοιτάζει... Τα μάτια του πράσινα, έντονα, σπινθηροβόλα· η παρουσία του γέμιζε τον χώρο, σε μαγνήτιζε η όλη προσωπικότητά του.



**Πάρις:** Ο πατέρας μας ήταν αυστηρός - ήθελε να υπάρχει τάξη, και πειθαρχία μέσα στο σπίτι. Θυμάμαι χαρακτηριστικά ότι είχαμε συγκεκριμένες ώρες που παίζαμε, που δειπνούσαμε, που διάβαζε η αδελφή μου, την ώρα που θα κοιμόμασταν. Εκείνο, όμως, που θυμάμαι έντονα, παρά τη μικρή μου ηλικία, ήταν η ηρεμία μέσα στο σπίτι μας - ποτέ δεν ακούσαμε φωνές, αλλά μας περιέβαλλε η αγάπη και ο σεβασμός.



**Άντρη:** Θυμάμαι όμορφες, καθημερινές, οικογενειακές στιγμές στο σπίτι μας, τα Κυριακάτικα τραπέζια, τις γιορτές των Χριστουγέννων. Οι επισκέψεις π.χ. στο χωριό Μανδριά Αμμοχώστου, στο σπίτι της θείας μας, το Πάσχα, ήταν για μας μια μυσταγωγία που μας μύησε στα ήθη και τα έθιμα του τόπου μας. Θυμάμαι να στεκόμαστε δίπλα του στη διάρκεια της λειτουργίας, να μας κρατά το χέρι στο προαύλιο της εκκλησίας γύρω από την λαμπρατζιά, το πασχαλινό τραπέζι... Εικόνες πολύτιμες που έχουμε αποθηκεύσει σαν φυλακτό στο θησαυροφυλάκιο της μνήμης.



**Πάρις:** Ο πατέρας μας ήταν ένας άνθρωπος με αρχές και ιδανικά: Το τρίπτυχο πατρίδα-θρησκεία-οικογένεια χαρακτήριζε ολόκληρη τη ζωή του. Το ζήσαμε έντονα και στο σπίτι μας. Τις αρχές και τα ιδανικά αυτά, άλλωστε, τα μετέφερε σε κάθε μικρή ή μεγάλη δραστηριότητά του μεταδίδοντας τα και σ' εμάς: Κυριακές στην εκκλησία για να λάβουμε την Θεία Κοινωνία... Παρελάσεις για να γιορτάσουμε εθνικές επετείους...



2 Ιουνίου 1958. Σε αγώνες στίβου (οι ιδιόχειρες σημειώσεις είναι του ίδιου του Τάσου Μάρκου).

**Άντρη:** Στα ταξίδια μας με τη μητέρα και τον πατέρα μας στην Ελλάδα, θυμάμαι ότι πηγαίναμε σε μουσεία και στην Ακρόπολη. Καθόμασταν εκεί κοντά στον Παρθενώνα κι εκείνος μας διηγείτο την ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, τονίζοντάς μας ότι λίκνο της δημοκρατίας υπήρξε η αρχαία Αθήνα. Κατάφερε, στο λιγοστό διάστημα που ζήσαμε μαζί, να μας μεταλαμπαδεύσει τις αξίες και τα ιδανικά του, την αγάπη του για κάθετί Ελληνικό και, κυρίως, για τη γαλανόλευκη. Είμαστε ευγνώμονες και νιώθουμε ευλογημένοι με τον Παρι. Τα πέντε- δέκα χρόνια που ζήσαμε με τον πατέρα μας μάς έδωσαν τα εφόδια και τις εμπειρίες που διαμόρφωσαν το χαρακτήρα μας, αλλά και τις μετέπειτα επιλογές μας στη ζωή.



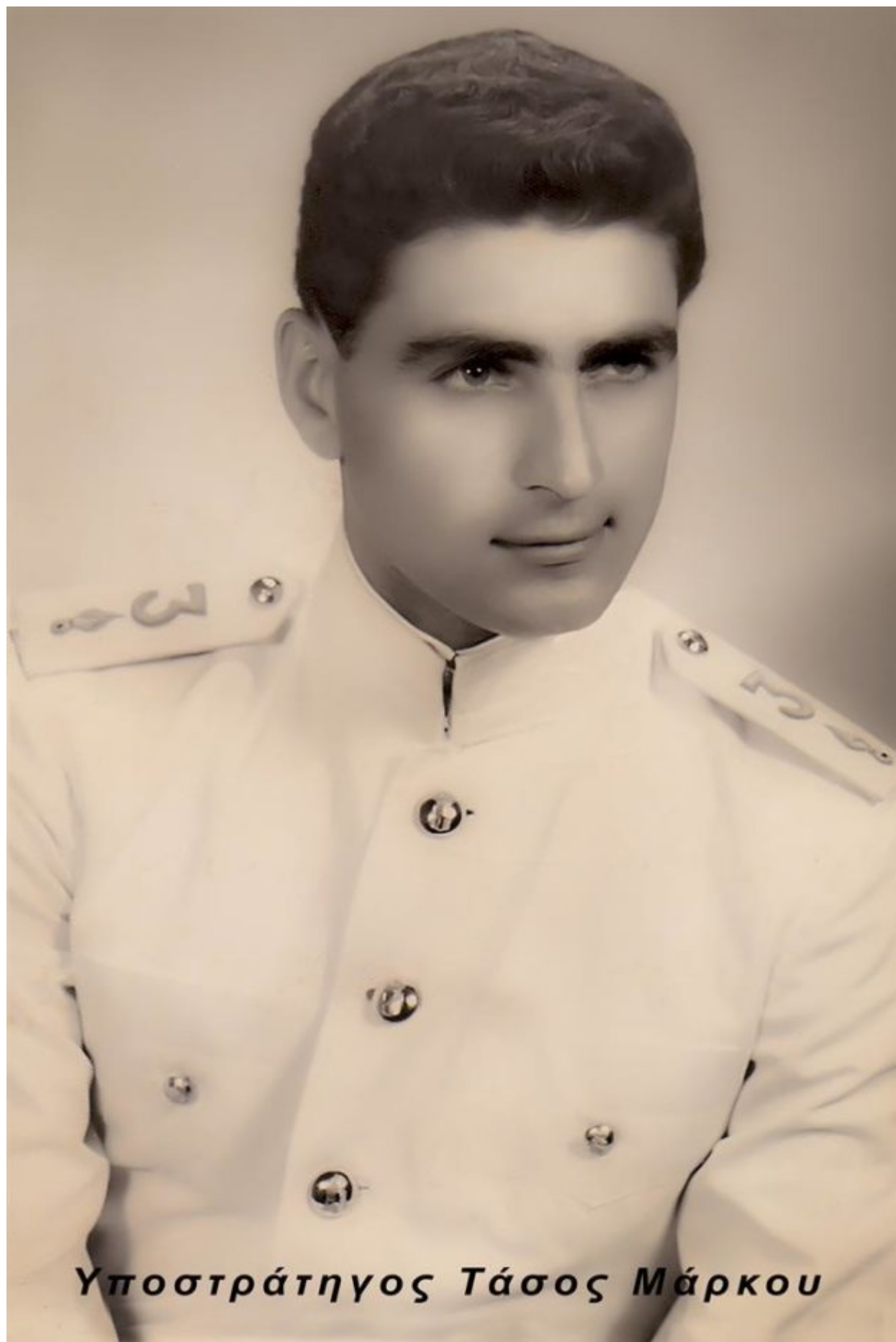
1960. Ανθυπολοχαγός στην Ελλάδα.

**- Σας μιλούσε για τον ίδιο; Για τη δική του ιστορία;**

**Άντρη:** Τον θυμάμαι, να μου λέει ιστορίες - για τους ήρωες του '21, για τον Παλληκαρίδη, τον Αυξεντίου, τον Μάτση, τον Καραολή, για την Ελλάδα... Ωστόσο, για τον ίδιο δεν γνωρίζαμε τίποτα, δεν μας μίλησε ποτέ για την ενεργό του δράση στην ΕΟΚΑ, επί Αγγλοκρατίας, ούτε για τη θητεία του στον Ελληνικό στρατό. Όλα

αυτά τα μάθαμε αργότερα, μέσα από διηγήσεις της μητέρας μας και των συναγωνιστών του, μέσα από έρευνα και μελέτη. Για εμάς, ο πατέρας μας ήταν ένας πατέρας σαν όλους τους άλλους· δεν ξέραμε τι «κουβαλούσε» στην ιστορία του. Ακόμη κι όταν ο ίδιος ο Γρίβας είχε ζητήσει από ηγετικά στελέχη της οργάνωσης να του στείλουν γραπτώς έκθεση για τη δράση τους, για να τα συμπεριλάβει στα απομνημονεύματά του, ο πατέρας μας αρνήθηκε και απάντησε: «Ό,τι έκανα, Αρχηγέ, ήταν μια υποχρέωσή μου προς την πατρίδα. Επομένως, δεν έχω να πω οτιδήποτε για τον εαυτό μου». Το ίδιο έκανε και μ' εμάς: Δεν μας μιλούσε ποτέ για τον εαυτό του!





**Υποστράτηγος Τάσος Μάρκου**

1959. Τριτοετής Εύελπς.

**- Ήταν χαρούμενος άνθρωπος ο πατέρας σας;**

**Άντρη:** Ναι. Είναι χαρακτηριστική εκείνη η φωτογραφία του με τη στολή που χαμογελά· έτσι τον θυμόμαστε εμείς μέσα στο σπίτι. Η χαρά του ήταν όταν ήταν μαζί μας! Κοιτάζοντας, ωστόσο, πίσω, προσπαθώντας να ξεκαθαρίσω τις εικόνες μέσα στο μυαλό μου, μπορούσες να διακρίνεις και μια ανεπαίσθητη θλίψη στα μάτια του, μια κρυμμένη έγνοια, σαν κάτι να τον «βασάνιζε». Μεγαλώνοντας, η μητέρα μου μας εκμυστηρεύτηκε ότι τον προβλημάτιζε η έκρυθμη κατάσταση στην Κύπρο και στην Ελλάδα, δεν απεκρυβε, ούτως ή άλλως, την απaréσκειά του για το στρατιωτικό πραξικόπημα στην Ελλάδα. Ήταν, άλλωστε, ένας άνθρωπος βαθιά δημοκρατικός. Η διαίσθηση και οι φόβοι του τελικά επαληθεύτηκαν. Γνώστης των πραγμάτων, μπορούσε να αξιολογήσει τα «μηνύματα» που έφταναν κοντά του. Ξέρετε, ο πατέρας μας ήταν βέβαιος πως ήταν ταγμένος για την πατρίδα και πως θα θυσιαζόταν για την Κύπρο- ήταν έτοιμος γι' αυτό και η απόφαση του ήταν ήδη ειλημμένη.



1958. Ο Τάσος Μάρκου, την περίοδο της ΕΟΚΑ, Τομεάρχης στην Κυθρέα.

**Πάρις:** Θυμάμαι το γέλιο του... Αληθινό... Αυθεντικό. Ναι, πράγματι, συνομιλώντας με τη μητέρα μου αλλά και με συναγωνιστές του, τον απασχολούσαν έντονα τα γεγονότα στην Κύπρο. Άλλωστε, ο πατέρας μας ήταν από τους πιο υψηλόβαθμους ελληνοκύπριους αξιωματικούς της Εθνικής Φρουράς εκείνη την εποχή, ήταν μέσα στα πράγματα και γνώριζε, ήξερε δηλαδή την περίοδο του '74 πως οδηγούμασταν σε κάτι κακό· το είχε αντιληφθεί. Χαρακτηριστικό ήταν το γεγονός ότι δύο εβδομάδες πριν από το πραξικόπημα, είχε πει σε φίλους: «Παιδιά, πιθανόν αυτή να είναι η τελευταία φορά που συναντιόμαστε έτσι, όλοι μαζί». Ήταν οξυδερκής και διορατικός άνθρωπος ο πατέρας μας, ταγμένος να υπηρετήσει, παραμένοντας πιστός στον ιερό όρκο του

Έλληνα αξιωματούχου. Γνώριζε και ήξερε ακόμη και τις θυσίες που θα έπρεπε να κάνει ο ίδιος. Άλλωστε, η πατρίδα ήταν για τον ίδιο η υπέρτατη αξία ζωής.



1958. Ο Τάσος Μάρκου, την περίοδο της ΕΟΚΑ, Τομεάρχης στην Κυθρέα.

**- Μιλούσε ποτέ μέσα στο σπίτι για τον Μακάριο, τον Γρίβα, για τη Χούντα στην Ελλάδα;**

**Πάρις:** Ποτέ! Μέσα στο σπίτι δεν υπήρχε καμία απολύτως αναφορά σε όλα αυτά. Οι πολιτικές καταστάσεις της εποχής δεν είχαν καμία θέση στον σπίτι μας. Δεν ήταν φανατισμένος και ενταγμένος σε «ομάδες»· ήταν νομοταγής. Γι' αυτό και ο ίδιος τύγγανε σεβασμού από όλες τις παρατάξεις.

**Άντρη:** Τον θυμάμαι να τονίζει ότι «η διχόνοια είναι η μεγαλύτερη αρρώστια του ελληνισμού». «Να μη φανατίζεστε ποτέ σας!», μας έλεγε, «να μπορείτε να βλέπετε καθαρά την αλήθεια, και να κρίνετε ανεπηρέαστα από μόνοι σας».



1959. Ο Τάσος Μάρκου, την περίοδο της ΕΟΚΑ.

**- Σας έδειξε ποτέ να φοβάται ο ίδιος για τη ζωή του;**

**Άντρη:** Ο πατέρας μας δεν γνώριζε τι θα πει η λέξη «φόβος»! Θυμάμαι, την περίοδο του πραξικοπήματος, την μητέρα μου να προσπαθεί να μεταπείσει τον πατέρα μας από το να μεταβεί στο προεδρικό, φοβούμενη για τη ζωή του. Ο πατέρας μας, όμως, δεν λογάριαζε τον κίνδυνο. Θυμάμαι, επίσης, όταν εισέβαλαν στο σπίτι μας κάποιοι νεαροί της ΕΟΚΑ Β' ντυμένοι στρατιωτικά και οπλισμένοι, για να τον συλλάβουν. Φώναζαν το όνομα του πατέρα μας. Εγώ και ο Πάρις ήμασταν κρυμμένοι πίσω από τη μητέρα μας, την κρατούσαμε σφικτά. Πρώτη φορά είδαμε τον πατέρα μας σε τέτοια κατάσταση· ήταν θηρίο ανήμερο: «Φύγετε, αλήτες, εξαφανιστείτε από τα μάτια μου! Τολμάτε να βεβηλώνετε το σπίτι μου με την παρουσία σας! Εξαφανιστείτε τώρα!», τους είχε πει. Χαμηλώσαν το βλέμμα και έφυγαν! Τότε συνειδητοποίησα την τεράστια δύναμη του πατέρα μας· ίσως εκείνη τη στιγμή να αντιλήφθηκα ότι ο Τάσος Μάρκου ήταν πρώτα στρατιωτικός και μετά πατέρας και σύζυγος. Ο πατέρας μας έφυγε μετά για την Αρχιεπισκοπή. Στο ραδιόφωνο ακούγαμε ότι «ο Μακάριος είναι νεκρός», ή από άλλους ότι «έγινε πραξικόπημα»· θυμάμαι έντονα την απόγνωση της μητέρας μας... Ξέρετε, με τον πατέρα μας είχαμε πάντοτε το αίσθημα της ασφάλειας μέσα στο σπίτι, νιώθαμε ότι τίποτα δεν μπορούσε να μας αγγίξει - το πραξικόπημα ανέτρεψε ό,τι μέχρι στιγμής θεωρούσαμε δεδομένο.





1958. Ο Τάσος Μάρκου (πρώτος από δεξιά), την περίοδο της ΕΟΚΑ.

**Πάρις:** Ο πατέρας μας δεν ήταν άνθρωπος που φοβόταν· ήταν άνθρωπος που αψηφούσε το κίνδυνο, με άποψη που δεν φοβόταν να διατυπώσει και να υπερασπίσει, άνθρωπος που υποστήριζε πλήρως τα ιδανικά του και τις αξίες του. Αυτό, άλλωστε, επιβεβαιώνεται και από την πορεία και τις πράξεις του σε όλα τα χρόνια της ζωής του· ένας άνθρωπος με έντονα ανεπτυγμένο το αίσθημα της ευθύνης.



Οικογενειακή φωτογραφία. Ο Τάσος Μάρκου με την σύζυγό του, Μαίρη, την πεθερά

του Έμμα, και την Ζωρζέτ Ντελυφέρ, αδελφή της Μαίρης. Τα παιδιά είναι η Άντρη και ο Πάρις.

**Άντρη:** Νομίζω πως όχι. Δεν θυμάμαι καθαρά. Θυμάμαι, όμως, την ημέρα της εισβολής... Ξυπνήσαμε από τον εκκωφαντικό ήχο των σειρήνων...Αμέσως μετά, χτύπησε το τηλέφωνο. Ήταν ο πατέρας μας: «Μαίρη, όπου να 'ναι οι Τούρκοι θα κάνουν απόβαση στην Κερύνεια. Θα πάρεις τα παιδιά μας και θα πας στη Λεμεσό, στους γονείς σου, και αν χρειαστεί θα πάτε στις βάσεις. Από αυτή τη στιγμή είσαι και μάνα και πατέρας, αναλαμβάνεις εσύ τα παιδιά μας. Από σήμερα, τα δικά μου παιδιά είναι οι στρατιώτες μου!»...Φτάσαμε στη Λεμεσό, στο σπίτι του παππού μας. Στη διάρκεια της πρώτης εισβολής, θυμάμαι ότι διάβαζα κρυφά τις εφημερίδες, άκουγα ραδιόφωνο, προσπαθούσα να καταλάβω τι γίνεται. Με την ανακοίνωση της εκχειρίας επέμενα να επιστρέψουμε στη Λευκωσία και η μητέρα μου, εισακούοντας την επιθυμία μου, διευθέτησε τη μεταφορά μας αφήνοντας τον Πάρι στη Λεμεσό. Στο μεσοδιάστημα δεν είχαμε καμία επικοινωνία με τον πατέρα μας, δεν ξέραμε πού ήταν. Με το που μπήκαμε σπίτι, ο πατέρας μας ήταν εκεί. Είχε έρθει να κάνει μπάνιο και να πάρει κάποια είδη πρώτης ανάγκης. Στο πάτωμα, θυμάμαι, το ραδιόφωνο ήταν σπασμένο σε χίλια κομμάτια· θυμάμαι την ένταση στο βλέμμα του, ένα μείγμα θυμού, πίκρας και απογοήτευσης, αλλά ταυτόχρονα και μια ήρεμη αποφασιστικότητα - «Μαίρη όλα είναι προδομένα, όλα είναι προδομένα... οι...». Πρώτη φορά τον άκουσα να βρίζει. Τον αγκάλιασα -του είχα, βλέπετε, και μου είχε μεγάλη αδυναμία-, στιγμιαία τον καθησύχασα... Ντύθηκε, έβαλε τη στολή του, σταθήκαμε στο σαλόνι, με έπιασε από τα χέρια και με στριφογύρισε γύρω από το σώμα του σαν σβούρα, όπως συνήθιζε, μας φίλησε και μας αποχαιρέτησε... Αυτή ήταν η τελευταία φορά που είδα τον πατέρα μου... Αυτή είναι και η τελευταία εικόνα που έχω από εκείνον.



1963-1967. Λοχαγός στο ΒΜΗ.

**- Η μητέρα σας πώς λειτουργούσε μέσα στο σπίτι;**

**Πάρις:** Ήταν μια ήρεμη δύναμη, στεκόταν πάντα δίπλα από τον πατέρα μας, τον στήριζε σε κάθε του απόφαση. Ήταν μια γυναίκα πολύ προοδευτική, μορφωμένη, μιλούσε επτά γλώσσες, και υπήρξε πάντοτε στήριγμα για την οικογένεια αλλά και για όποιον είχε ανάγκη.

**Άντρη:** Η μητέρα μας υπήρξε σε όλα τα χρόνια της ζωής μας ο δικός μας άνθρωπος. Στάθηκε σαν μάνα και σαν πατέρας. Υπήρξε πηγή δύναμης για τον πατέρα μου και αργότερα για μας. Πότε δεν την είδα να κλαίει μπροστά μας· την θλίψη και την πίκρα της την κρατούσε για τις ώρες που ήταν μόνη. Κανείς μας, τόσο εγώ όσο και ο Πάρις, δεν μπορούσαμε να αντιληφθούμε -τουλάχιστον στην αρχή- τι ακριβώς συνέβαινε, την έννοια της απώλειας αλλά και την λέξη «αγνοούμενος» - έννοιες που για τις παιδικές ψυχές μας υπήρξαν τραυματικές και δυσνόητες. Με το πέρασμα του χρόνου, βέβαια, αντιληφθήκαμε τι ακριβώς είχε συμβεί. Η μητέρα μας, μέχρι και το θάνατό της, το 2004, αναλαμβάνοντας κάθε ευθύνη στους δικούς της ώμους, στάθηκε ο δικός μας στυλοβάτης· αξιοπρεπής πάντοτε και περήφανη για τον πατέρα μας, μάς μετέδωσε τις δικές του αρχές και αξίες.



1961. Μία από τις πρώτες φωτογραφίες του Τάσου Μάρκου, όταν είχε προσληφθεί στον Κυπριακό Στρατό.

**- Τι πληροφορίες υπήρχαν, στο μεταξύ, για τον πατέρα σας;**

**Πάρις:** Εκείνο που αρχικά είχαμε πληροφορηθεί, ως οικογένεια, ήταν πώς η γραμμή άμυνας στην περιοχή της Μιας Μηλιάς είχε διασπαστεί και τα Τουρκικά άρματα είχαν κινηθεί προς την Αμμόχωστο. Σύμφωνα με διάφορες μαρτυρίες, ο πατέρας μας διέταξε τους στρατιώτες του να οπισθοχωρήσουν προκειμένου να σωθούν, ενώ ο ίδιος, μαζί με άλλους τέσσερεις στρατιώτες, προωθήθηκε προς τον Κουτσοβέντη. Έκτοτε αγνοείται η τύχη και των πέντε...Αργότερα, ξεκίνησε η ανταλλαγή των αιχμαλώτων. Η μητέρα μας προσπάθησε να μάθει, μέσω του Μακαρίου, μέσω του Τάσσου Παπαδόπουλου, μέσω του Γλαύκου Κληρίδη, αλλά, δυστυχώς, δεν υπήρξε οποιαδήποτε θετική έκβαση. Βάσει μαρτυριών από τον Φάκελό του η τελευταία επαφή του πατέρα μας έγινε, μέσω ασυρμάτου, από το Διοικητή του Τακτικού Συγκροτήματος Κυθραίας, το απόγευμα της 15ης Αυγούστου 1974. Δυστυχώς, έκτοτε δεν υπάρχουν άλλα στοιχεία που να μπορούμε να αξιοποιήσουμε για να μπορέσουμε να προχωρήσουμε στην ανεύρεσή τους.



1960. Στη Χαλκίδα.

**- Η ζωή σας μετά τον Αύγουστο του '74 πώς ήταν;**

**Άντρη:** Δύσκολο να περιγράψεις το «μετά» σε τέτοιες περιπτώσεις... Χάνεις ένα δικό σου άνθρωπο και ο καθένας προσπαθεί να το διαχειριστεί με το δικό του τρόπο. Αντλείς δύναμη από τις αναμνήσεις και τις εικόνες που έχεις στη μνήμη

σου, από την οικογένεια σου... Η υπερηφάνεια που νιώθεις προσπαθεί να ισορροπήσει με το αίσθημα της απώλειας. Πιστεύω ότι είναι δύσκολο να αντιληφθεί κανείς τι ακριβώς σημαίνει η λέξη «αγνοούμενος» εάν δεν το έχει ζήσει. Μαζεύαμε για πολλά χρόνια την κάθε πληροφορία που αφορούσε το θέμα των αγνοουμένων, τη δράση του πατέρα μας, όπως και των στρατιωτών του. Δυστυχώς, πολλά ερωτήματα παραμένουν ακόμη αναπάντητα, όπως και η απονομή ευθυνών για την προδοσία που μας οδήγησε στα τετελεσμένα μιας ημικατεχόμενης πατρίδας.



1967. Ο Τάσος Μάρκου, ταγματάρχης (δεύτερος από αριστερά). Διακρίνονται ο Πολύκαρπος Γιωρκάτζης (κρατώντας το όπλο), ο Ερμής Χριστοδούλου (πρώτος από αριστερά) και ο Αυγουστής Ευσταθίου (πρώτος από δεξιά).

**Πάρις:** Θεωρούσαμε σίγουρο, ιδιαίτερα στα παιδικά μας χρόνια, ότι κάποια στιγμή θα επέστρεφε ο πατέρας μας ή έστω θα μαθαίναμε για το τι έγινε. Εντούτοις,

όπως και άλλες οικογένειες αγνοουμένων, περιμένουμε μέχρι σήμερα να μάθουμε για την τύχη του δικού μας ανθρώπου... Ξέρετε, εμείς μεγαλώσαμε γρηγορότερα. Μάθαμε να εκτιμούμε την κάθε στιγμή. Η μητέρα μας, τόσο για μένα όσο και για την αδελφή μου, ήταν η προτεραιότητά μας, ανταποδίδοντας, όσο μπορούσαμε, τη διπλή αγάπη ως μητέρα αλλά και ως πατέρας που μας πρόσφερε τα πάντα. Κάποια στιγμή, θυμάμαι, αρκετά χρόνια μετά το '74, είχα πει στη μητέρα μας: «Ως Πάρις, αντιλαμβάνομαι πόσο σου λείπει ο πατέρας και ότι αναμένεις την επιστροφή του. Άλλωστε, η απώλεια είναι τεράστια και για μας. Ως στρατιωτικός όμως, μαθαίνοντας ποιος είναι ο αντίπαλος μας και τι σημαίνει Τούρκος, δεν υπήρχε περίπτωση να μείνει έστω κι ένας από τους δικούς μας ανθρώπους ζωντανός». Υπήρχε, άλλωστε, ποτέ περίπτωση ο Τάσος Μάρκου να άφηνε τον εαυτό του να τον πιάσουν αιχμάλωτο οι Τούρκοι; Αλλά, ακόμη και να τον έπιαναν, πιθανόν να άφηνε μία σφαίρα στο τέλος για τον εαυτό του.

**Άντρη:** Ο πατέρας μας δεν θα επέτρεπε ποτέ να τον έπιαναν ζωντανό οι Τούρκοι! Δεν ήταν στον χαρακτήρα του μία τέτοια ενέργεια.





Ο Τάσος και η σύζυγός του, Μαίρη, στον Απόστολο Ανδρέα, λίγο μετά τη γέννηση της κόρης τους, Άντρης.

**- Πώς σας αντιμετώπιζε ο περίγυρός σας, αργότερα, όταν μάθαινε ότι ήσασταν τα παιδιά του Τάσου Μάρκου;**

**Άντρη:** Οι φίλοι μου ήταν διακριτικοί, ο καθένας με στήριζε με τον τρόπο του. Ποτέ δεν μίλησα στη δουλειά μου για τον πατέρα μου· εξυπακούεται πως ποτέ δεν χρησιμοποίησα το επώνυμό μου στο παραμικρό, γιατί κάτι τέτοιο δεν θα το επέτρεπε ούτε ο ίδιος. Στις εκδηλώσεις που πηγαίναμε για να τον τιμήσουν, θέλαμε να είμαστε προσεκτικοί, διακριτικοί, όπως ακριβώς ήταν και ο πατέρας μας. Νιώθουμε μεγάλη περηφάνια, τόσο εγώ όσο και ο Πάρις, για το όνομα που φέρουμε.



1959. Ο Τάσος Μάρκου (δεύτερος από αριστερά) με συναγωνιστές του. Διακρίνονται, μεταξύ άλλων, οι: Πολύκαρπος Γιωρκάτζης, Γιαννάκης Μάτσης, Τάσος Παπαδόπουλος.

**Πάρις:** Παρά το γεγονός ότι ποτέ δεν χρησιμοποίησα το όνομα του πατέρα μου, εντούτοις για μένα -λόγω επαγγέλματος (σ.σ. Συνταγματάρχης πεζικού στην Εθνική Φρουρά)- τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Στη Σχολή Ευελπίδων, οι αξιωματικοί ήξεραν ποιος ήταν, για τη δράση του, και πώς χάθηκε. Κάποιοι δε από αυτούς, που είχαν υπάρξει και συμμαθητές του πατέρα μου, έβλεπαν σε μένα τον γιο του φίλου τους. Εδώ ακριβώς αντιλαμβάνεσαι και τη βαρύτητα του ονόματος που φέρεις, βλέποντας την εκτίμηση και τον σεβασμό που έτρεφαν όλοι οι συνάδελφοι του πατέρα μου προς το πρόσωπο του. Δεν είναι απλό να φέρεις ένα τέτοιο επίθετο. Είναι τιμή να είσαι ο γιος ενός ήρωα· του οποιουδήποτε ήρωα.

**- Πόσο συχνά σκέφτεστε σήμερα τον πατέρα σας;**

**Άντρη:** Κάθε μέρα... Με το που θα ξυπνήσω σκέφτομαι τον πατέρα μου. Και τον σκέφτομαι όπως ήταν τότε... Η προσωποποίηση της λεβεντιάς και της αντρειοσύνης που θα παραμείνει άφθαρτη και αναλλοίωτη στο πέρασμα του χρόνου. Συχνά περνώ με τον γιο μου από τον ανδριάντα του, στον κυκλικό κόμβο του Κολοκασίδη για να τον δούμε να ατενίζει αγέρωχος τον Πενταδάκτυλο, μπρούντζινο, στιβαρός και ανυποχώρητος, για να υπενθυμίζει, τόσο σ' εμάς, όσο και στις επόμενες γενιές, ότι το δικό μας χρέος παραμένει ακόμη ανεκπλήρωτο.

**Πάρις:** Ο πατέρας μου αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της δικής μου καθημερινότητας. Πέρα από το γεγονός ότι για μένα αποτελεί τον προσωπικό μου ήρωα, τον άνθρωπό για τον οποίο νιώθω απίστευτη περηφάνια, αποτελεί και τον προσωπικό μου «φάρο» στον επαγγελματικό τομέα. Θεωρώ ότι η κάθε μου απόφαση θα πρέπει να στηρίζεται στην παρακαταθήκη που μας άφησε.



1963. Ο γάμος του Τάσου Μάρκου με την Μαίρη Ντελυφέρ, στη Παναγία Φανερωμένη, με κουμπάρο τον Πολύκαρπο Γιωρκάτζη.

**- Έχετε επαφή με άλλες οικογένειες αγνοουμένων;**

**Άντρη:** Ξέρετε, εμάς, τους συγγενείς των αγνοουμένων του 1974, Κύπριους και Ελλαδίτες, μάς ενώνουν άορατοι δεσμοί. Μπορεί να μην γνωριζόμαστε όλοι μεταξύ μας, αλλά υπάρχει μια «συγγένεια»· καταλαβαίνουμε η μία οικογένεια την άλλη, είμαστε ένα. Έχουμε, όχι μόνο δικαίωμα, αλλά και την άρρηκτη ανάγκη να μάθουμε τι έγιναν οι δικοί μας άνθρωποι, και η πολιτεία έχει παράλληλα ένα ανεκπλήρωτο χρέος προς αυτούς τους ανθρώπους που έδωσαν τη ζωή τους για την πατρίδα, αλλά και σ' εμάς. Θα ήθελα πραγματικά το όλο θέμα των αγνοουμένων να κλείσει όσο είμαστε εμείς εν ζωή, ώστε να μη μεταφέρουμε την αβεβαιότητα αυτή και στα παιδιά μας.



1962. Ο Τάσος Μάρκου, με στρατιωτική στολή, πίσω από τον Αρχ. Μακάριο Γ'.

Ξέρετε, έχουμε πάει αρκετές φορές σε κηδείες αγνοουμένων· ως ένδειξη σεβασμού για τους ανθρώπους με τους οποίους έχουμε μοιραστεί ακούσια την ίδια μοίρα, όχι ως «οικογένεια Τάσου Μάρκου» αλλά διακριτικά, για να συμπαρασταθούμε απλά με την παρουσία μας. Θυμάμαι την πρώτη φορά που μετέφεραν τα οστά ενός αγνοούμενου που θα κηδεύοταν, μέσα στο μικρό κιβώτιο, στην εκκλησία, γύρισα και είπα στον Πάρι: «Πώς να χωρέσει τόση λεβεντιά και αντρειοσύνη σε ένα τέτοιο μικρό κουτί; Τους αγνοούμενούς μας, πρέπει να τους θάβουμε μέσα σε φέρετρο, να έχει τέτοιο βάρος, να μην μπορείς να το σηκώσεις...».

**Πάρις:** Είναι αλήθεια ότι μπορεί να μη γνωρίζουμε όλες τις οικογένειες αγνοουμένων, αλλά σίγουρα υπάρχει ένας τεράστιος σεβασμός στο πρόσωπο του καθενός. Θεωρώ χρέος και καθήκον να εντείνουμε τις πιέσεις ώστε το Κράτος και η Πολιτεία να εντατικοποιήσουν τις προσπάθειές τους για εξακρίβωση της τύχης των αγνοουμένων. Επίσης, πιστεύω ότι όλοι εμείς, οι οικογένειες των αγνοουμένων, θα πρέπει να βρούμε τρόπους να πιέσουμε την Ευρώπη και τα άλλα κράτη, ώστε να ασκήσουν πιέσεις προς την Τουρκία προκειμένου να σεβαστεί τις θεμελιώδης αρχές και διακηρύξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα.



2005. Η Άντρη και ο Πάρις, από τα αποκαλυπτήρια του ανδριάντα του Τάσου

Μάρκου, στον κυκλικό κόμβο Κολοκασίδη.

**- Γιατί χρησιμοποιείς στην κουβέντα μας τη λέξη «αγνοούμενος» για τον Τάσο Μάρκου και δεν λες «έπεσε μαχόμενος», Άντρη;**

Γιατί δεν ξέρουμε. Δεν ξέρουμε τι έγινε. Η ιστορία δεν έχει ακόμη επίλογο. Μέχρι να εξευρεθούν τα οστά του πατέρα μας, για εμάς παραμένει αγνοούμενος.



Στο Αρμενομονάστηρο. Ο Τάσος με την Μαίρη και συγγενείς τους.

**- Πώς είναι το συναίσθημα, ακόμη και στα πιο απλά, ακούγοντας π.χ έναν αθλητικό αγώνα το σαββατοκύριακο, να ακούγεται το όνομα του πατέρα σας, στην πρόταση «συνδεόμαστε τώρα με το “Τάσος Μάρκου”»;**

**Άντρη:** Κάθε φορά συγκινούμαστε... Κάθε φορά... Δεν είναι κάτι που συνηθίζεται. Όπως και το να περνώ κάθε φορά από τον ανδριάντα του πατέρα μας, είτε στο κυκλικό κόμβο του Κολοκασίδη, είτε στην πλατεία στο Παραλίμνι, είτε όταν γίνεται αναφορά στο στρατόπεδο «Τάσου Μάρκου». Φέροντας το όνομα του Τάσου Μάρκου, εκτός από περηφάνια, νιώθω και μια απίστευτη δύναμη! Ο Τάσος Μάρκου τίμησε τον όρκο του Έλληνα αξιωματικού, δεν λιποτάκτησε, δεν παραδόθηκε. Ως άνθρωπος, ήταν έντιμος και καθαρός - αυτό είναι το μεγαλύτερο δώρο που



μπορούσε να μας προσφέρει ο πατέρας μας: Να μπορούμε να περπατάμε πάντοτε με το κεφάλι ψηλά!



Ο Τάσος Μάρκου (πρώτη σειρά δεξιά), μαθητής του Ελληνικού Γυμνασίου Αμμοχώστου, κατά τη διάρκεια γυμναστικών επιδείξεων.

**- Πιστεύετε ότι ο πατέρας σας χάθηκε κάνοντας το καθήκον του ή ήταν άδικος ο χαμός του;**

**Πάρις:** Ο πατέρας μου, όπως σας έχω πει, πίστευε στο τρίπτυχο πατρίς-θρησκεία-οικογένεια. Αγαπούσε την πατρίδα του και σε ό,τι αγώνες είχε να δώσει αυτός ο τύπος κλήθηκε και έδωσε το παρών του. Πιστεύω ότι ο πατέρας μου πολέμησε για τα ιδανικά και τα πιστεύω του, ενάντια στο τι έλεγαν οι υπόλοιποι. Έκανε το καθήκον του στο ακέραιο, δίδοντας, μέσα από το παράδειγμα του, την χαμένη αξιοπρέπεια ενός πολέμου, ο οποίος ήταν προδομένος και χαμένος από την αρχή. Μπορεί εμείς, ως οικογένεια, να χάσαμε το δικό μας άνθρωπο, τον πατέρα μας, αλλά πιστεύω ότι η νέα γενιά κέρδισε μια ακτίδα φωτός για το αύριο. Ο πατέρας μου αντιπροσωπεύει τον κάθε ένα Έλληνα-Κύπριο ο οποίος πολέμησε με στόχο να κρατήσει αυτόν τον τόπο ελεύθερο. Άλλωστε, η κάθε νέα γενιά χρειάζεται τους δικούς της ήρωες, τους δικούς της «φάρους», και πάνω σε αυτούς πρέπει να στηρίζεται και να καθοδηγείται για να έχει λόγο ύπαρξης και συνέχειας.



[phileneews.com](http://phileneews.com)